

Animal welfare, etológia és tartástechnológia

Animal welfare, ethology and housing systems

Volume 5

Issue 4

Különszám

Gödöllő
2009

A HAZAI SERTÉSÁGAZAT VERSENYPIACI ELEMZÉSE, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A TERMELÉS HELYZETÉRE

Bartha Andrea

Debreceni Egyetem, Gazdaságtudományi Intézet, Vállalatgazdaságtani Tanszék
4028 Debrecen, Böszörményi út 138.
barthaa@agr.unideb.hu

Összefoglalás

A '90-es évek elejére a sertésállomány 6 millióra esett vissza, és azóta folyamatos a csökkenés, a KSH adatai szerint a sertéslétszám 2008 augusztusában 3,7 millió Magyarországon. Az alapanyag hiánya és az olcsó külföldi áru importra készíti a feldolgozó ipart, legtöbb esetben szállítási költséggel együtt is olcsóbban hozzák be az alapanyagot, leginkább Lengyelországból. Hazánkban a termelők magas önköltségen termelnek akár 80-90 Ft/kg eltérés is lehet az egyes termelők között. A legalacsonyabb előállítási költségen termelő USA, Kanada és Brazília fokozatosan teret nyer azokon a piacokon, ahová eddig Dánia, Hollandia és Németország is szállított. Ez azt jelenti, hogy ezen országok magasabb áraik miatt kiszorulnak ezekről a piacokról (Korea, Japán) és az EU-n belül értékesítik termékeiket. Így hazánknak e fent említett uniós országokkal kell felvennie a versenyt.

Kulcsszavak: sertés, feldolgozó ipar, EU, kereskedelem

The situation of Hungarian pigsector regarding the production

Abstract

The number of swine held in the country dropped to 6 million at the beginning of the 1990-ies, and has been declining ever since. The Hungarian Central Statistical Office reported that there were 3.7 million swine in Hungary in August 2008. Lack of raw material and lower prices outside the country encourage the processing industry to import pork. Even adding the cost of shipping, it is cheaper to import raw material

from other countries, especially Poland. Hungarian producers have high net costs, and difference between two producers can be as high as 80-90 Fts. Countries with the lowest production costs, i.e. the USA, Canada and Brazil are gradually taking over markets earlier supplied by Denmark, The Netherlands and Germany. This means that these countries are forced to leave these markets (Korea, Japan) due to the higher prices, and sell their products within the Community. Consequently, Hungary has to compete with these Member States.

Keywords: pig, processing industry, EU, trading

Bevezetés

A sertésállomány 3709 ezer darab volt 2008. augusztus 1-jén, 410 ezerrel alacsonyabb az egy évvel korábinál. Ezen belül 246 ezer anyakocát, az előző évinél 32 ezerrel kevesebbet tartottak a gazdaságok, ennek alapján a sertésállomány további csökkenése várható. Az anyakocák száma a gazdasági szervezetekben nagyobb mértékben csökkent, mint az egyéni gazdaságokban. A takarmány drágulása ellenére a vágósertés termelői ára csökkent, emiatt a kisebb kocaállományú egyéni gazdaságok tenyészállataik egy részét vágásra értékesítették. Ugyanakkor a gazdasági társaságok főként a termelés szerkezetének eltolásával - a növénytermesztés irányába - próbálták a helyzetüket javítani.

Ezen piaci változások az ágazat leépülését jelzik, zsugorodik a termelés, folyamatos a piacvesztés az ágazatban és a kiszolgáltatottság egyre inkább veszélyezteti a termékpálya szereplőit. Fejlődő magyar sertéstermelésről már régen nem beszélhetünk, emellett a legnagyobb problémát az ágazat nemzetközi versenyképességének romlása jelenti. Azonban ki kell emelni, hogy ezek a versenyhátrányok nem csak a hazai hiányosságokból erednek. Hangsúlyos szerepe van a nemzetközi piacok kereslet-kínálat befolyásoló hatásainak is, mind a termékek minőségén mind, pedig az árakon keresztül.

Témafelvetés

Magyarország tradicionálisan sertés húsfogyasztó ország, táplálkozásunkban a baromfihús mellett a legkedveltebb húsféle a sertés. A jelentős sertés húsfogyasztás mellett a termelés és fogyasztás sem volt elhanyagolható a '80-as évek elején, a sertés létszám megközelítette a 10 milliót. Az egy főre eső sertés húsfogyasztás pedig 43 kilogramm volt évente. (INT.1) Ezt követően a hazai sertésállomány már a '90-es években, jóval megelőzve az EU-csatlakozást, csökkenésnek indult. A sertés létszám az elmúlt 5 évben 1,4

millió egyeddel esett vissza. Az állomány drasztikus mértékű csökkenése döntő részt az egyéni gazdálkodók körében következett be, itt az általuk tartott sertéslétszám 1,1 millió sertéssel mérséklődött (AKI, KSH, 2008). A sertésállomány fogyatkozását tükrözi a kocalétszám alakulása is, 2008-ban a kocaállomány mindössze 230 ezer egyedet tett ki, az elmúlt 5 évben 66 ezerrel esett vissza. A fogyasztás mennyisége is csökkent, ma már mindössze 27 kilogramm, a vezető szerepet folyamatosan a baromfihús fogyasztása vette át (AKI, KSH, 2008).

Kutatásom általános célkitűzései:

1. A sertéságazat eredményességét befolyásoló gazdasági tényezők megítélése.
2. A termékpálya résztvevőinek átfogó vizsgálata.
3. A sertésvertikum hatékonyságának és versenyképességének értékelése termékpályaszinten.

Hipotéziseim:

1. A jelenlegi gazdasági hatásokat figyelembe véve, a termelés hatékonyságának javításával sem lehetünk versenyképes sertéshústermelő ország.
2. Bel és külkereskedelmi piacaink szűkülnek, export-import egyenlegünk folyamatosan az export rovására torzul. Jelenlegi állapotok megtartásával nem lesz profitorientált sertéstermelés Magyarországon.

Specifikus célkitűzéseim:

1. Költség- és jövedelemviszonyok vizsgálata az egyes vertikumszakaszok tekintetében.
2. A vertikum egészének ökonómiai értékelése.
3. Termékpálya szintű elemzéssel feltárt versenyhátrányok problémáiba való rendezése.
4. A problémában összegzett ágazati nehézségek esetleges megoldási javaslattetele.
5. Esetleges versenyelőnyök összegyűjtése.

Vizsgálatok anyaga és módszerek

A dolgozat elméleti része főként a KSH és AKI adatbázisán alapszik. Ezen kívül, miként a cél nem egy elméleti beszámoló elkészítése volt, az eredeti tanulmány elkészüléséhez 74 hazai és külföldi szervezetet látogattunk meg a termelőktől kezdve a kereskedelmi vállalkozásokig. Több gyakorlati szakember véleménye alapján készült a dolgozat.

Termelők és a termelés helyzete

Állatállomány és koncentráció

A hazai sertésállomány már az EU-csatlakozást megelőzően csökkenésnek indult. A sertéslétszám 2003. augusztus 1. és 2008. augusztus 1. között 1,4 millió egyeddel esett vissza. (DG Agri, 2008) Az állomány drasztikus mértékű csökkenése döntő részt az egyéni gazdálkodók körében következett be, itt az általuk tartott sertéslétszám 1,1 millió sertéssel mérséklődött. A sertésállomány fogyatkozását tükrözi a kocaalétszám alakulása is, 2008 augusztusában a kocaállomány mindössze 246 ezer egyedet tett ki. Amíg a hazai sertéshústermelés 2003-ban több mint 360 ezer tonna volt, addig 2007-ben alig haladta meg a 300 ezer tonnát, változatlan belföldi felhasználás mellett (INT 2).

Az AKI vágóhídi statisztikája szerint Magyarországon 2007-ben a kibocsátás élősúlyban 5,8%-kal, vágósúlyban 6,3%-kal emelkedett, ami a tenyészállatok kivágásának növekedését jelzi (nyilvánvalóan a jövedelmezőségi problémákkal összefüggésben). A több vágás és az élőállat-behozatal csökkenése az év végi állatlétszám visszaeséséhez vezetett.

A hazai sertéstartás üzemi szerkezetére egyaránt jellemző a koncentrálttság és a szétaprózottság. A 2005-2007 közötti adatok alapján megállapítható, hogy már elindult a sertésállomány koncentrációja. A 10-49 és az 50-99 sertéssel rendelkező gazdaságok aránya 2005-ben és 2007-ben is csökkent a 2003. évhez képest (INT 3). Ugyanakkor 2007-ben az 5000 darab sertésnél több állatot tartó gazdaságok aránya magasabb volt az előző évekhez viszonyítva. A sertésállomány közel 66%-a már az 1000 állatnál több sertést tartó üzemek tulajdonában volt 2007-ben. A 2003-2007. évek közötti időszakban az 1-50 sertést tartó gazdaságok száma 151 ezer darabbal, míg sertésállományuk több mint 800 ezer egyeddel csökkent.

Termékpálya

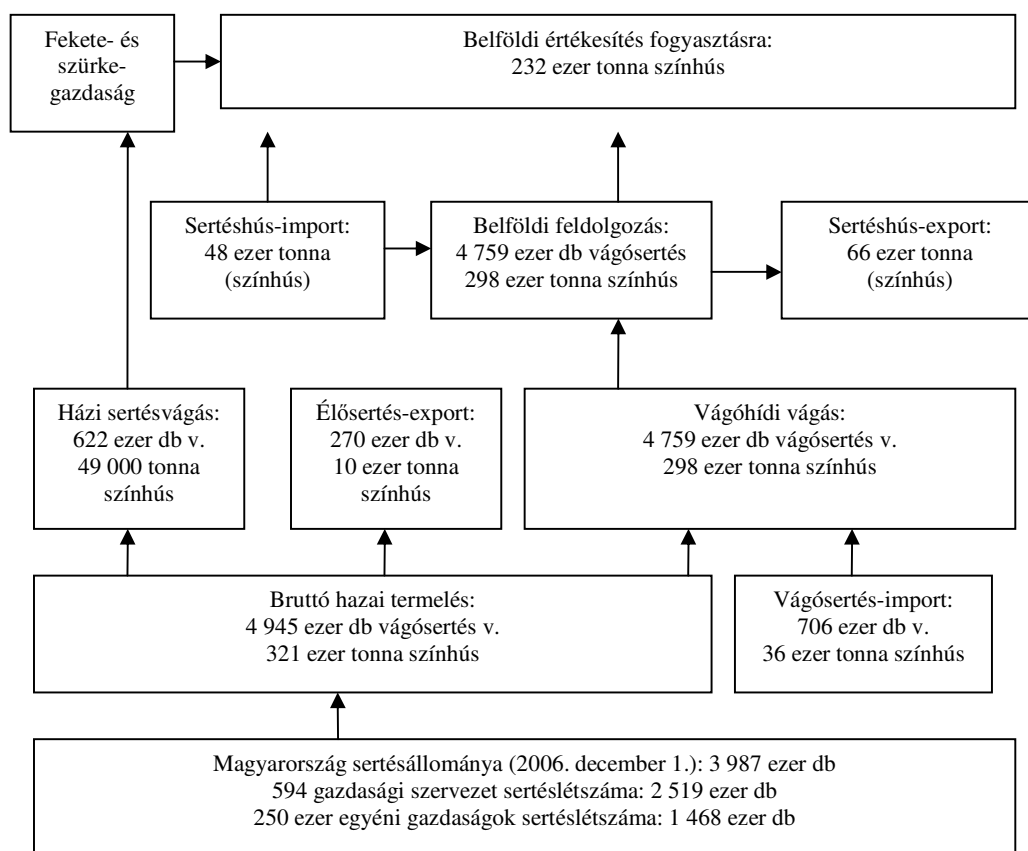
A sertéshús termékpályán négy fázis különíthető el. Az első fázist az alapanyag-termelés jelenti, amely jelentős átalakuláson ment keresztül az EU-csatlakozást követően. Az EU-csatlakozás előtt a vágóhidak szinte kizárólag hazai termelésű alapanyagot dolgoztak fel. A csatlakozást követően folyamatosan csökkent a vágósertés kínálata, ezért a vágóhidak rákényszerültek külföldön sertéseket vásárolni (1. ábra).

A második fázis a vágás. A hazai vágóhidak egyharmada a vágáson és daraboláson kívül húskészítmény-gyártással is foglalkozik. Az ágazatban megindult a koncentráció, ugyanakkor a szakosodás jelei is megfigyelhetők. A sertésvágás és a húsfeldolgozás egyre jobban elkülönül egymástól. A

termékpályán jelen vannak csak húskészítmény-gyártást végző üzemek is, itt nem végeznek sertésvágást, a termeléshez szükséges alapanyagot a vágóhidaktól vásárolják és/vagy importálják.

A sertéshús-termékpálya koncentrációja közepesnek mondható a nagyobb koncentrációjú termékpályákhoz képest. A termékpályán továbbra is nagy a csak belföldre termelő vágóhidak száma, ma a vágás önmagában nem hoz nyereséget (vagy minimális nyereséget), ugyanakkor a darabolás, csontozás sem hoz mértékadó nyereséget, leginkább csak a készítménygyártásban van lehetőség a profit emelésére (üzemlátogatás, 2008).

1. ábra: A sertéshús-termékpálya fázisai és értékesítési csatornái 2007-ben

Figure 1: Pork chain and sales

Forrás: AKI és KSH adatok alapján az AKI Agrárpolitikai Kutatások Osztályán készült számítások

*Megjegyzés: 2006. december 1-jei állatállomány, KSH adat. A december 1-jei sertésállomány határozza meg a következő évi sertéshústermelést.

A sertésvágó-vonalak és -darabolók kapacitás-megoszlását vizsgálva megállapítható, hogy a feldolgozási fázisok terén nincs összhang, a daraboló- és készítménygyártó vonalak kapacitásai sincsenek

összhangban Magyarországon. Erre a két legjobb példa Dél-Dunántúl és Dél-Alföld. A vágás a Dél-Alföldön koncentrálódik, míg a darabolás a Dél-Dunántúlon (ami alapvetően az egyik legnagyobb húsfeldolgozó termeléspolitikai döntéseivel magyarázható).

A harmadik fázis a feldolgozás, készítménygyártás. A húskészítménygyártó vonalaknál a legnagyobb üzemi koncentráció a szalámigyártó vonalak tekintetében figyelhető meg. A szárazkolbász-gyártással és töltelékáru-gyártással foglalkozó üzemeknél esetében a koncentráció igen alacsonynak mondható a kapacitások terén, az első 20 üzem alig tette ki a kapacitások 70%-át 2005-ben.

A negyedik fázis a kereskedelem azonban ennek a fázis az elemzése külön dolgozatot érdemel, így most erre nem térek ki.

Következtetések

Az ágazati versenyképesség kérdésében elengedhetetlenül fontos a termékpálya összes résztvevőjének vizsgálata, a termelés, a feldolgozás, kereskedelem és fogyasztás elemzése. Megállapítható, hogy nincs versenyképes termelés versenyképes feldolgozó ipar nélkül és ugyan ez fordítva is igaz. Fontos az egységes fellépés a megbízható, hatékony alkupozíció kialakítása a kiskereskedelmi láncokkal folytatott tárgyalások során.

Irodalomjegyzék

DG AGRI C4 (2008): Animal statistics

AKI (2009): Főbb állattenyésztési ágazatok versenyipiaci elemzése

INT 1: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113480.pdf

INT 2: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

INT 3: www.akii.hu